

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra slavistiky

Vztahy mezi Ruskem a USA

Autor:	Eva Cimflová
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Kotyza

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Eva Cimřlová
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název závěrečné práce:	Vztahy mezi Ruskem a USA
Název závěrečné práce AJ:	Relationships between Russia and the USA

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je věnována historii a současnosti vztahů mezi Ruskem a USA. Pozornost je zaměřena především na vývoj vzájemných politických vztahů mezi Ruskou federací a USA v posledních dvaceti letech.

Garantující pracoviště: Katedra slavistiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Kotyza

Konzultant:

Oponent: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 14. 5. 2012

Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

CIMFLOVÁ, Eva. *Vztahy mezi Ruskem a USA*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 48 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je věnována historii a současnosti vztahů mezi Ruskem a USA. Pozornost je zaměřena především na vývoj vzájemných politických vztahů mezi Ruskou federací a USA v posledních dvaceti letech.

Klíčová slova: Ruská federace, USA, politické vztahy

Annotation

CIMFLOVÁ, Eva. *Relationships between Russia and the USA*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 48 pp. Diploma Bachelor Degree Thesis.

Bachelor thesis deals with the past and present relations of Russia and the USA. It focuses mainly on the mutual political relations between the Russian Federation and the USA in the past 20 years.

Keywords: Russia, USA, political relations

*Zde bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské
práce, Mgr. Petru Kotyzovi, za cenné
a užitečné rady, připomínky a vstřícný přístup.*

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Historie vzájemných vztahů.....	10
2.1 Počátky diplomatických vztahů mezi USA a Ruskem	10
2.2 Rusko-americké diplomatické vztahy v 19. století	11
2.3 Prodej Aljašky.....	13
2.4 Změna režimu a první střety	14
2.5 SSSR versus USA	14
2.6 Doba druhé světové války.....	15
2.7 Studená válka	17
2.7.1 Závody ve zbrojení	18
2.7.2 Válka v Koreji.....	19
2.7.3 Ženevská konference	20
2.7.4 Válka ve Vietnamu	20
2.7.5 Karibská krize a hrozba jaderné války.....	21
2.7.6 Helsinská konference	22
2.7.7 Vesmírný závod	22
2.7.8 Sovětská válka v Afghánistánu.....	23
2.7.9 Rozpad SSSR.....	24
3. Období po rozpadu SSSR	26
3.1 Po vzniku Ruské federace.....	26
3.2 Jednání o jaderných zbraních.....	27
3.3 Bill Clinton a Boris Jelcin.....	28
3.4 Jugoslávská krize	29
3.5 Čečensko	30
3.6 Irák	32

3.7 Gruzie.....	32
3.8 Spory o protiraketovou obranu	33
3.9 Arktida	34
4. Zájmy obou států	36
4.1 Zájmy USA v Rusku.....	36
4.1.1 Jaderné zbraně a smlouvy o nešíření	36
4.1.2 Afghánistán.....	37
4.1.3 Energetika	37
4.1.4 Strategická poloha Ruska.....	38
4.2 Zájmy Ruska v USA	38
4.3 Deklarace Ruska a USA 2008	39
5. Současnost a vyhlídky do budoucnosti	41
5.1 Ukrajina	41
5.2 Edward Snowden	42
6. Závěr	43
7. Použité literatura	44
7.1 Primární zdroje:	44
7.2 Sekundární zdroje:	44
7.3 Ostatní zdroje:.....	46

1. Úvod

Tématem předložené bakalářské práce je popis vztahů mezi Ruskem a Spojenými státy americkými. Zaměřena je na historický vývoj těchto vztahů a důraz je kladen na roky po rozpadu SSSR.

Toto téma práce jsem si vybrala, protože si myslím, že je dobrým propojením dvou oborů, které studuji.

V první části mám v úmyslu zabývat se historií vztahů těchto dvou velmocí od počátků diplomacie až po rok 1991, kdy se Sovětský svaz rozpadl. Chtěla bych popsat jednotlivé konflikty, které za 200 let existence spojovaly i rozdělovaly tyto dvě velmoci. Jak se situace vyvíjela od prvních diplomatických kroků, vyhlášení nezávislosti Spojených států, přes první velvyslance obou států, dále prodej Aljašky až k revoluci v Rusku. Dále bych se chtěla rozepsat více o studené válce, která od padesátých let rozdělovala svět. Nakonec bych ráda zmínila rozpad SSSR a vytvoření Ruské federace.

Další kapitola práce má za úkol ukázat, jak se vztah USA a Ruska vyvíjel po rozpadu Sovětského svazu až do současnosti. V této části se budu také snažit popsat jednotlivé konflikty, které mezi sebou tyto státy měly nebo ještě mají. Ráda bych zde zmínila i vztahy představitelů obou zemí.

Ve třetí části se pokusím zjistit, proč by se měly Spojené státy zajímat o spolupráci s Ruskem a naopak, co může Rusko získat kooperací s USA.

Poslední část by měla mít za úkol popsat současnou situaci ve vzájemném přístupu obou zemí k sobě navzájem a události poslední doby.

Očekávám, že mi tato práce pomůže lépe se zorientovat v mezinárodních vztazích obecně a v politické situaci obou velmocí.

2. Historie vzájemných vztahů

Spojené státy americké a Ruská federace. Tyto dvě velmoci mezi sebou komunikují už od počátků své existence. Rusko prozkoumávalo a kolonizovalo Severní Ameriku dlouho před vznikem Spojených států amerických¹ a obě země spolu již od počátku udržovaly kontakty, které využily například v době Války za nezávislost i v časech Občanské války. (viz kapitoly 2.1 a 2.2) Další důležitou událostí, kterou je podle mne nutné zmínit, jelikož obě země ovlivnila, je prodej tehdy ruské Aljašky, jenž se uskutečnil roku 1867.

Dále je podle mého názoru důležité dlouhodobé neuznání nového režimu Spojenými státy po bolševickém převratu v Rusku. (viz kapitola 2.4) Za zmínku určitě stojí i vleklé spory spadající do období studené války, kdy tyto státy rozdělily celý svět na dva tábory. Ale toto soupeření se v určitých oblastech i vyplatilo. Například prospělo vědě a technice. S koncem tohoto konfliktu přišlo i částečné odstranění ideologických sporů mezi USA a SSSR.

Pozdější rozpad SSSR otevřel nové možnosti vztahu těchto dvou velmocí. Situace Ruska byla ale značně ztížena krizí jak hospodářskou, tak i společenskou, do které po převratu upadla. (viz kapitola 3.1)

2.1 Počátky diplomatických vztahů mezi USA a Ruskem

Spojené státy americké oficiálně vznikly v roce 1776 přijetím Deklarace nezávislosti a odpojením se od Britského impéria.

Ruské archivy, oficiální dokumenty a soukromá korespondence tehdejší panovnice osvětlují roli Ruského impéria v této záležitosti. Kateřina Veliká, která v té době vládla, ovlivnila průběh a výsledek americké války za nezávislost prostřednictvím obchodu a diplomacie.²

¹ SLOTNICK, By Claus M. Naske and Herman E. *Alaska: a history of the 49th state*. 2d.ed. Norman: University of Oklahoma, 1987. ISBN 978-080-6125-732., str. 23

² GOLDER, Frank A.: *Catherine II and the American revolution*. In: JAMESON, J. Franklin. *Recently published articles - American Historical Association*. [online]. London: The Macmillan Company, 1916, s. 92-96. ISSN 0145-5311. Dostupné z: <https://archive.org/details/jstor-1836701>

Kateřina se o situaci v Americe zajímala, jelikož se silně dotýkala evropské politiky a tím také Britského impéria. Jejím poradcem v zahraničních věcech byl v té době Nikita Panin, který ji zastupoval a jednal jejím jménem. Společně pokračovali v obchodu a vyjednávání.³

Na druhé straně bylo ale Rusko formálně neutrální po celou dobu války a samostatnost kolonií uznala Kateřina II. až po skončení války o nezávislost a vyhlášení míru. Amerického diplomatického agenta nepřijala oficiálně, ale například americkým obchodníkům a lodím slíbila stejné zacházení, jako kdyby byli z kteréhokoli jiného státu.⁴ Bylo v zájmu Ruska nechat oficiální diplomatické vztahy s Američany na pozdější dobu.⁵

Anglický král Jiří III. několikrát během války žádal Kateřinu II. o pomoc v bojích proti revolucionářům. Zprvu to vypadalo, že Rusko pomůže Britům, ale oficiální vyjádření ruské panovnice vždy znělo opačně. V roce 1781 Angličané dokonce přišli i s nabídkou území ostrova Menorka výměnou za to, že Rusové přesvědčí Francouze, aby přestali bojovat po boku revolucionářů. Ruská panovnice návrh využila ve prospěch Američanů, když jej jako pokus o „úplatek“ odhalila, jak Francouzům, tak i Španělům. Brzy o tomto incidentu věděla celá Evropa. Opakované pokusy Kateřiny o sjednání míru ale bohužel ztroskotaly.⁶

2.2 Rusko-americké diplomatické vztahy v 19. století

V době vlády panovníka Pavla I. se mezi oběma zeměmi začaly budovat nové vztahy. Za významnou událost můžeme považovat založení tzv. Rusko-americké společnosti roku 1799. Ta měla za úkol na americkém kontinentu hájit ruské zájmy, jakými bylo například teritorium Aljašky. Sídlem této společnosti se stalo aljašské město Sitka. Zůstalo jí do doby, než Aljašku v roce 1867 Ruské impérium prodalo.⁷

³ *Tamtéž*, s. 92-96

⁴ *Tamtéž*

⁵ *Tamtéž*, s. 96

⁶ *Tamtéž*, s. 93-96

⁷ *Records of Former Russian Agencies*. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/261.html#261.2>

Prvním oficiální diplomatické vztahy se datují od roku 1808. V tomto roce totiž došlo k dosazení prvního velvyslance carského Ruska do Spojených států a naopak. Rusko vyslalo do Spojených států Andreje Daškova. Prvním velvyslancem v Rusku se stal syn prezidenta Spojených států amerických Johna Adamse a zároveň pozdější prezident USA John Quincy Adams.⁸ Výběr takto významného člověka by mohl napovídat tomu, že této zemi záleželo na dobrých vztazích s Ruským impériem.

V tomto úřadu se za 200 let existence vystříдалo mnoho lidí. Od roku 2014 tuto funkci v Rusku zastává John F. Tefft, který má za sebou zkušenosti například již z Ukrajiny, Gruzie a Litvy.⁹ V USA je v současné době na pozici ruského velvyslance Sergej Kisljak, kterého jmenoval do funkce v roce 2008 tehdejší prezident Medveděv.¹⁰

Roku 1824 byla pak podepsána tzv. Rusko-americká úmluva, která měla i nadála zajistit dobré vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi. Na základě tohoto dokumentu se Rusko vzdalo „ruské Ameriky“, neboli území na západním pobřeží Spojených států. V ruském vlastnictví tak zůstaly jen Aleutské ostrovy a Aljaška. Jednalo se i o území dnešní Kalifornie, které se Rusko snažilo Američanům prodat. Než se tak ale mohlo stát, dobyli jej Mexičané. Rusko tak za tento kus země neobdrželo nic.¹¹

Pomoci Spojených států využilo carské Rusko v případě Krymské války, kdy američtí dobrovolníci bojovali po boku Rusů. Také Rusku prodaly velké množství válečného materiálu. Car měl potřebu nějak tuto službu oplatit, a tak na počátku Občanské války v USA Rusko jako jediné z evropských mocností vyjádřilo svou podporu státům Unie, které později v roce 1865 tuto válku vyhrály. K tomuto

⁸ URBAN, Vladimir a Inesa SLAVUTINSKAJA. *Vzjalsa za Bush (Взялся за Бушу)*. Profil' (Профиль). 2001, 2001(24). Dostupné z: <http://www.profile.ru/archive/item/42237>

⁹ Ambassador John F. Tefft. *Embassy of the United states Moscow, Russia: Ambassador* [online]. [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://moscow.usembassy.gov/ambassador.html>

¹⁰ Указ Президента Российской Федерации от 26.07.2008 г. № 1122. *Президент России* [online]. 2008 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/acts/bank/27827>

¹¹ URBAN, Vladimir a Inesa SLAVUTINSKAJA. *Vzjalsa...*

spojenectví došlo nejspíše kvůli společnému nepříteli, kterým bylo Britské impérium.¹²

2.3 Prodej Aljašky

Roku 1843 se americké ministerstvo zahraničí začalo zajímat o to, jestli je pravda, co se povídá o úmyslu Ruska prodat území Aljašky. Ruský velvyslanec v USA nic takového nepotvrdil. Až po smrti cara Mikuláše I., kterého nahradil jeho syn Alexandr II., došlo v této věci k obratu. Alexandrův bratr Konstantin byl přesvědčen, že dříve, či později by se Spojené státy zmocnily území Aljašky, a tak začal aktivně podporovat prodej tohoto území. Věřil, že hlavní zájem impéria leží v Asii, a že teritorium v Americe je jen luxus, který si Rusko nemůže dovolit. Navrhl dokonce přenechat území Spojeným státům bez jakékoli finanční kompenzace.¹³

Impérium se ocitlo po Krymské válce v tíživé finanční situaci a prodejem by si podle odhadu tehdejšího ministra zahraničí Gorčakova mohlo vydělat přinejmenším 5 milionů dolarů. Jednání o prodeji však byla pozastavena kvůli probíhající občanské válce v USA.¹⁴

Poté, co se situace uklidnila, se v roce 1867 podařilo po několika jednáních Aljašku prodat. Američané za ni zaplatili 7,2 milionu dolarů. Smlouva byla podepsána 30. března a oficiálně se území stalo součástí Spojených států 18. října téhož roku. Jako 49. stát USA byla Aljaška uznána až v roce 1959.¹⁵

Rusové se ale mohli radovat z výhodného obchodu asi 30 let. Z omylu je nejspíš vyvedlo až vypuknutí zlaté horečky v oblasti Yukonu. Na Aljašku se tou dobou najednou začaly stahovat tisíce lidí s vidinou rychlého zbohatnutí. Aljaška je také místem, kde se daří rybolovu a na tomto území byla objevena i četná naleziště

¹² HERRING, George C. *From colony to superpower: U.S. foreign relations since 1776*. New York: Oxford University Press, 2011, xvi, 1035 p., [32] p. of plates. ISBN 9780199765539. s. 228

¹³ SLOTNICK, By Claus M. Naske and Herman E. *Alaska: a history...*, str. 59

¹⁴ *Tamtéž*

¹⁵ *Alaska Purchase*. ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, Inc. [online]. [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/12326/Alaska-Purchase>

ropy a zemního plynu.¹⁶ Proto je možné tento krok Ruského impéria považovat za obrovskou chybu.

2.4 Změna režimu a první střety

Při boxerském povstání v Číně na přelomu století se tyto dvě země znovu oficiálně postavily na stejnou stranu. Stejně tomu bylo i v první světové válce, do které však USA vstoupily až v roce 1917.

Ve stejném roce došlo v Rusku hned ke dvěma revolucím, ukončení účasti v první světové válce, v lednu 1918 k vytvoření RSFSR (Ruské sovětské federativní socialistické republiky), následně k občanské válce a poté ke zformování SSSR v čele s V. I. Leninem.

V době občanské války si prezident USA i jeho poradci mysleli, že se jim podaří oslabit bolševiky a doufali, že dojde k rychlému pádu režimu. Zprvu se Wilson zdráhal přímo a otevřeně podílet na válce, ale v létě 1918 bylo schváleno vyslání amerických vojenských sil na území Ruska.¹⁷

Prezident Wilson také se sovětskou vládou nikdy neotevřel diplomatické vztahy.¹⁸ Jeho snaha a dalších, kteří stáli na straně Bílé armády, bohužel nepřinesla úspěch. Bolševici občanskou válku vyhráli a v roce 1922 potom došlo k vytvoření SSSR. Rudá pak na ruské vlajce i na vlajkách všech ostatních svazových republik zůstala až do roku 1991.

2.5 SSSR versus USA

V USA se začal rozrůstat strach z tzv. *Rudé hrozby*. Objevily se obavy z rozšíření komunismu z Evropy i do Spojených států. Prezident Wilson se proto vydal napříč Spojenými státy upozorňovat na to, že bolševismus je jako šířící se jed. Sám první ruskou revoluci proti carskému režimu vítal, ale tu druhou, která měla přinést dlouhé roky vlády teroru, odsuzoval a považoval za opak všeho, co je podle

¹⁶ SLOTNICK, By Claus M. Naske and Herman E. *Alaska: a history*, str. 71, 77, 102, 241

¹⁷ FOGLESONG, David S. *America's secret war against Bolshevism: U.S. intervention in the Russian Civil War, 1917-1920*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1995, 1-47 s. ISBN 08-078-4958-8. s. 5-6

¹⁸ *Tamtéž*, s. 5

něj americké. Tak začal boj proti komunismu a stal se v USA na dlouhou dobu aktuální.¹⁹

Spojené státy dlouho odmítaly oficiálně SSSR uznat, a to po téměř 16 let. Stalo se tak až za vlády prezidenta Franklina Delano Roosevelta v roce 1933. Jedním z důvodů mohl být i zájem prezidenta o vyřešení hospodářské krize, která nastala v roce 1929 a postupně se rozšířila do světa. Nejvíce však postihla právě Spojené státy. Dalším důvodem pro tento krok k obnovení diplomatických vztahů byl nepochybně i strach z fašistů. V Německu se právě v té době k moci dostala strana NSDAP v čele s Adolfem Hitlerem.²⁰

Oficiálnímu uznání SSSR jako suverénního státu předcházela jednání prezidenta Roosevelta s Maximem Litvinovem, který Sovětský svaz zastupoval. Ti dva spolu řešili sporné otázky. Jednalo se například o dluhu, který měl Sovětský svaz vůči Spojeným státům, o právech občanů USA v Sovětském svazu i o tom, že SSSR nebude zasahovat do politiky Spojených států a nebude podporovat komunistickou stranu, která se v USA objevila. Po vyřešení všech těchto věcí byl do SSSR jmenován vyslanec Spojených států William C. Bullitt. Tato dohoda však neměla dlouhého trvání. Sovětský svaz její podmínky nedodržoval a stalinistický režim likvidoval dál vše, co ho mohlo jakýmkoli způsobem ohrozit. Děsil tak nejen Ameriku, ale i celý svět.²¹

2.6 Doba druhé světové války

I přes značné ideologické rozdíly dokázaly tyto dvě země v době druhé světové války bojovat na stejné straně a spolupracovat ve válce proti fašismu.

Tehdejší prezident Spojených států F. D. Roosevelt cítil, že osud světa záleží na tom, jaké vztahy budou tyto dvě velmoci mezi sebou mít navzájem. Proto věnoval

¹⁹ *Tamtéž*, s. 24-5

²⁰ *Milestones:1921-1936: Recognition of the Soviet Union, 1933*. Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State [online]. [cit. 2013-05-19]. Dostupné z: <http://history.state.gov/milestones/1921-1936/USSR>

²¹ *Tamtéž*

hodně času plánování Organizace spojených národů (OSN) a věřil, že se tak vyřeší mezinárodní problémy a také vztahy s SSSR.²²

Jako důkaz významu spolupráce s ostatními státy můžeme brát i pomoc, kterou Spojené státy poskytly válkou zasaženým zemím.

Například v březnu roku 1941 Spojené státy přijaly *Zákon o půjčce a pronájmu*, který umožnil poskytnutí válečných materiálů a také potravin spojeneckým zemím, které byly pro USA strategicky důležité. Většina pomoci (asi 60%) byla určena pro Británii a asi 20% pro SSSR. Této pomoci se nakonec dočkalo přes 40 států.²³

V době války se uskutečnilo několik konferencí antihitlerovské aliance, které ovlivnily výsledek války a urychlily porážku nacistů. První moskevské konference, při kterých byla podepsána Moskevská deklarace, v níž se ministři zahraničních věcí USA, Velké Británie a SSSR domluvili na spolupráci vojsk, posloužily jako příprava pro ještě další a důležitější setkání, která měla proběhnout.²⁴

Představitelé tzv. Velké trojky Stalin, Roosevelt a Churchill se ke konci roku 1943 poprvé sešli na konferenci v Teheránu. Probírala se nutnost otevření západní fronty a uspořádání střední a východní Evropy po válce. Schválen byl i požadavek SSSR na část polského území. Dohodli se také, že po konci války v Evropě Stalin vstoupí do války s Japonskem.²⁵

Další konference se konala v únoru roku 1945 v Jaltě. Aby se domluvili, musela britská i americká strana učinit značné ústupky. Na této konferenci se rozhodlo o rozdělení Německa na zóny a jejich spravování, o jeho odzbrojení a o válečných reparacích. Projednávala se zde i otázka Dálného východu.²⁶

²² FREIDEL, Frank a Hugh SIDEY. *The Presidents of the United States of America: conflict and strategy in the cold war*. 16th ed. Washington, D.C.: White House Historical Association, c2001, 90 p. ISBN 09-123-0881-8. s. 69

²³ *Lend-lease*. ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, Inc. [online]. [cit. 2013-05-19]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/335831/lend-lease>

²⁴ CROCKATT, Richard. *The fifty years war: the United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991*. New York: Routledge, 1995, xviii, 417 p. ISBN 04-151-0471-8. s.44,48

²⁵ *Tamtéž*, s. 34, 44

²⁶ FRIEDMAN, Norman. *The fifty-year war: conflict and strategy in the cold war*. 16th ed. Annapolis: Naval Institute Press, 2007, xvii, 597 s. ISBN 15-911-4287-3. s. 14

Naposledy se velká trojka setkala na Postupimské konferenci v červenci 1945. Winstona Churchilla nahradil Clement Attlee a na místě zesnulého Roosevelta se objevil nový prezident Truman. Evropa již ve válce nebyla, ale v této době ještě probíhala válka v Japonsku. Postupimská deklarace vyzývala Japonsko ke kapitulaci. Tu však nepodepsal Stalin, protože se války s Japonskem zatím neúčastnil. Postupimská dohoda rozhodla o rozdělení Německa a Rakouska na 4 okupační zóny, o navrácení anexí, o denacifikaci i o odsunu Němců. Také se změnil hranice některých států. Rusko získalo válkou nová území. Podkarpatskou Rus, východní území Polska, které výměnou obdrželo území německé.²⁷

2.7 Studená válka

Tento termín byl poprvé použit v roce 1945. Zmínil jej ve své esejí „*Vy a atomová bomba*“ (v originále „*You and the Atomic Bomb*“) George Orwell. Přemýšlel zde o světě ve stínu nukleární války, varoval před „mírem, který ve skutečnosti není mír“ a pojmenoval celou situaci „studená válka“. O 2 roky později zpopularizoval název novinář Walter Lippmann svou knihou *Cold War*.²⁸

Po konci druhé světové války se svět začal dělit na dva tábory. Způsobila to rozdílná politická ideologie. Na jedné straně stál socialistický Sovětský svaz a na straně druhé kapitalistické Spojené státy.²⁹ Svět se rozdělil na tzv. východní blok, který sestával ze zemí Sovětského svazu a jeho satelitních států. Mezi nimi bylo například i tehdejší Československo, dále pak Maďarsko, Bulharsko, Polsko a další. Protipólem byl tzv. západní blok, neboli státy západní Evropy, v čele ovšem se Spojenými státy. Jako studenou válku pak označujeme asi půl století trvající stav, kdy mezi těmito dvěma stranami docházelo ke vzájemným rozporům. Hlavními nástroji boje byla špionáž, propaganda, také závody ve zbrojení a dobývání vesmíru.

²⁷ *Milestones:1937-1945: The Potsdam Conference,1945*. Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>

²⁸ KORT, Michael. *The Columbia guide to the Cold War*. New York: Columbia University Press, 1998, I-6 s. ISBN 02-315-2839-6. s. 3

²⁹ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России: К чему ведет политическая близорукость*. Moskva: Российская газета, 2009. ISBN 978-594-8290-324. s.10

Vzájemná rivalita byla vidět i při sportovních utkáních. Konec přinesl až pád komunistického režimu v Rusku v roce 1991.³⁰

Bývalý premiér Ruska ve své knize *Svět bez Ruska* studenou válku shrnul do 4 slov. Označil ji jako „*hru s nulovým výsledkem*“. Co je výhodné pro Rusko, není výhodné pro Spojené státy a naopak.³¹

Spojené státy se do studené války pustily, aby zabránily Stalinovi převzít kontrolu nad západní Evropou. I když byla po druhé světové válce značně poškozena boji, byla stále významným centrem světové produktivity.³²

Pod studenou válku spadá celá řada konfliktů. Mezi ty nejvýznamnější a nejdiskutovanější bych zařadila následující:

- Závody ve zbrojení
- Válka ve Vietnamu
- Válka v Koreji
- Karibská krize
- Vesmírné závody
- Válka v Afghánistánu.

2.7.1 Závody ve zbrojení

Druhá světová válka skončila vítězstvím Spojenců po svržení atomových bomb na japonská města Hirošima a Nagasaki.

O takovou bombu měl zájem i Stalin. Bylo jasné, že je to zbraň budoucnosti. Stalin se dokonce od roku 1955 mohl bát zničení SSSR, protože už v té době měly USA dostatek bomb k uskutečnění takového činu. Sovětský svaz se ale díky špionáži dostal k plánům bomb už o pár let dříve. Svou první atomovou bombu otestoval v srpnu 1949. Po sérii špionážních skandálů, které odstartovaly v roce 1950 zadržením jaderného fyzika Klause Fuchse, následovala opatření, která se týkala výměny poznatků o nukleárních zbraních. Přes veškerou snahu úniku informací

³⁰ FRIEDMAN, Norman. *The fifty-year ...*

³¹ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Mup bez Poccuu...*, s. 237

³² *Tamtéž*, s. 25

zabránit se v roce 1952 podařilo například i Velké Británii vyvinout a otestovat svou vlastní jadernou zbraň.³³

2.7.2 Válka v Koreji

Tyto velmoci se střetávaly v době studené války nepřímo i při ozbrojených zahraničních konfliktech. Jedním z takových střetů, ve kterých stály USA a SSSR na opačné straně sporu, byla i Korejská válka.

Korea byla po druhé světové válce rozdělena 38. rovnoběžkou na dvě části. Severní část se ocitla pod vlivem Sovětského svazu a na jižní části operovaly jednotky Spojených států.³⁴

V červnu 1950 vyhlásila Korejská lidově demokratická republika válku Jižní Koreji, kterou podporovalo OSN. Za KLDR stála Čínská lidově demokratická republika, ale také Sovětský svaz.³⁵ Ten dodával hlavně válečný materiál armádám KLDR a Čínské lidové republiky.³⁶

Zprávu o této události obdržel generální tajemník Organizace spojených národů Trygve Lie a tento akt prohlásil za válku, která je vedena proti OSN. Na další den svolal Radu bezpečnosti OSN, kde se rozhodovalo o pomoci, kterou mělo OSN poskytnout Jižní Koreji. Aby byl zajištěn mír v oblasti Koreji, bylo zapotřebí přijmout veškerá nutná opatření.³⁷

Sovětský svaz na tomto shromáždění chyběl. Zasedání Rady bezpečnosti bojkotoval už od ledna 1950, kvůli reprezentantovi Kuomintangu - Čínské republiky na Taiwanu. Spojeným státům se tak bez sebemenších problémů podařilo prosadit rezoluci o vojenské intervenci v Koreji.³⁸

³³ *Tamtéž*, s. 36-39

³⁴ APPLEMAN, Roy Edgar. *South to the Nakdong, north to the Yalu: June-November 1950* [online]. Washington, D.C.: For sale by the Supt. of Docs., U.S.G.P.O., 1992, xxiv, 813 p., [11] leaves of plates [cit. 2013-05-19]. ISBN 01-603-5958-9. Dostupné z: <http://www.history.army.mil/books/korea/20-2-1/toc.htm>. str. 2-4

³⁵ *Tamtéž*, s. 21

³⁶ *Tamtéž*, s. 12

³⁷ *Tamtéž*, s. 37-8

³⁸ *Tamtéž*, s. 37

Velmi důležitou roli při ukončení konfliktu sehrála Stalinova smrt v březnu 1953. V červenci tak mohla válka skončit podepsáním příměří. Korea zůstala i nadále rozdělena podle 38. rovnoběžky.³⁹

2.7.3 Ženevská konference

Po Stalinově smrti nastoupil na jeho místo generálního tajemníka Nikita Sergejevič Chruščov. Ve Spojených státech také došlo ke změně. Novým prezidentem se stal v roce 1953 Dwight D. Eisenhower.

Vztahy těchto zemí se tak začaly zase měnit. USA i SSSR v té době vyvinuly vodíkovou bombu, s kterou přišla i hrozba obrovské ničivé síly. Proto se společně rozhodly sejít, a to i se zástupci Francie a Británie. Konference se konala v Ženevě v létě 1954.⁴⁰

Tato schůzka rozhodla o dalším osudu vztahů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Zástupci východního a západního bloku se snažili dohodnout na tom, jak zlepšit vzájemné vztahy a vyhnout se hrozbě přímého válečného konfliktu, který neustále hrozil. Probíraly se zde také důležité geopolitické otázky týkající se Východního a Západního Německa, problém sjednocení Koreji a Indočínské války. Na sjednocení Severní a Jižní Koreje se bohužel nedokázali domluvit. V otázce Indočíny bylo dosaženo ukončení bojů. Kambodža a Laos se staly svobodnými státy a Vietnam byl 17. rovnoběžkou rozdělen na komunistický Severní Vietnam a Jižní Vietnam.⁴¹

2.7.4 Válka ve Vietnamu

Po Ženevské konferenci rozhodně nebylo dosaženo míru. Komunisté v Severním Vietnamu, který podporoval SSSR, dále Severní Korea a také Čína, se

³⁹ CROCKATT, Richard. *The fifty years war...* s. 105

⁴⁰ FREIDEL, Frank a Hugh SIDEY. *The Presidents...*, s. 72

⁴¹ *Foreign relations of the United States, 1952-1954.: The Geneva Conference*. UNIVERSITY OF WISCONSIN DIGITAL COLLECTIONS. [online]. [cit. 2013-06-09]. Dostupné z: <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?id=FRUS.FRUS195254v16>; ISSERMAN, Maurice a John S. BOWMAN. *Vietnam War*. Updated ed. New York: Facts on File, 2003. ISBN 14-381-0015-9. s. 19-20

rozhodli, že svou rozpůlenou zemi sjednotí. Jednotky Vietkongu neustále Jižní Vietnam napadaly. Ten byl, nejen materiálně, podporován vládou Spojených států a jejími spojenci.⁴²

Jako počátek můžeme brát rok 1961, kdy byly do Vietnamu vyslány první americké jednotky. Po tragické smrti prezidenta Kennedyho (1963) se jeho nástupce Lyndon B. Johnson zavázal, že bude pokračovat v politice svého předchůdce, a tak se válka vedla dál.⁴³

Skončila roku 1975 dobytím hlavního města Jižního Vietnamu Saigonu a porážkou USA. Rok na to vznikla jednotná Vietnamská socialistická republika.

2.7.5 Karibská krize a hrozba jaderné války

Sovětský svaz v říjnu roku 1962 umístil rakety středního doletu na území Kuby. Byla to reakce na čin Spojených států, který rozmístil své rakety na území Turecka a Itálie.⁴⁴

Spojené státy pak zahájily blokádu ostrova, aby se tak zamezilo dopravě dalších raket na území Kuby.⁴⁵ V této době se svět ocitl na pokraji jaderného konfliktu.⁴⁶

Mezi Moskvou a Washingtonem probíhalo vyjednávání. Obě strany si předkládaly navzájem své požadavky. Nakonec se jim podařilo najít společnou řeč a k jaderné válce nedošlo. Sovětský svaz stáhl z Kuby své zbraně a USA 20. listopadu definitivně ukončily blokádu ostrova.⁴⁷

Tato krize přispěla k pozdějším snahám zabránit podobným situacím, které by ohrožovaly celý svět.⁴⁸

Během svých zahraničních cest v roce 1972 se prezidentu Spojených států při návštěvě Sovětského svazu podařilo lehce snížit napětí mezi USA a SSSR, které

⁴² ISSERMAN, Maurice a John S. BOWMAN. *Vietnam War...*, s. 89

⁴³ *Tamtéž*, s. 43-65

⁴⁴ LAVRENOV, S. J a I. M. POPOV. *Советский Союз в локальных войнах и конфликтах*. Moskva: Astrel', 2003, s. 213-288. Voenno-istoricheskaja biblioteka. ISBN 5271057097. s.221-3

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 251

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 266

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 256-257, 265-266, 271, 286

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 275

vycházelo z obav z jaderného konfliktu. Představitelé obou zemí Leonid Brežněv a Richard Nixon se roku 1972 sešli na summitu v Moskvě. Na tomto summitu byla podepsána *Smlouva o antibalistických raketách*. Ta měla za úkol limitovat počet nukleárních zbraní.⁴⁹

2.7.6 Helsinská konference

Jednou z významných konferencí v rámci studené války se stala konference o bezpečnosti a spolupráci (KBSE). Závěrečný akt, tedy výsledný dokument, měl zajistit snížení napětí mezi západem a východem. Byl podepsán 35 nejvyššími představiteli států, mj. SSSR a USA, v Helsinkách v srpnu 1975. Zabýval se otázkou bezpečnosti v Evropě, kooperaci na poli ekonomiky, vědy a techniky a spolupráci humanitární. Součástí byla i otázka lidských práv a svobod, kterou SSSR nedodržoval, aby neohrozil celý sovětský systém. Výhodné pro něj bylo to, že jeden z bodů obsahoval také nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních zemí.⁵⁰

2.7.7 Vesmírný závod

Jako vesmírný závod (nebo závody) se označuje soupeření Sovětského svazu a Spojených států v dobývání vesmíru. V krátkém období historie došlo díky tomuto soupeření k velkému pokroku v oblasti vědy a techniky.

Vše začalo po druhé světové válce, kdy se prohloubila krize mezi SSSR a USA, se vědci těchto dvou zemí začaly předhánět ve snaze dopravit člověka do vesmíru.⁵¹

První úspěch přišel v roce 1957. Rusko tehdy do vesmíru vyslalo svou první umělou družici. V letech 1958-1961 se takový úspěch podařilo Sovětskému svazu ještě několikrát zopakovat s dalšími družicemi. Vše pokračovalo ohromným triumfem. Tím bylo vypuštění prvního člověka do vesmíru. Stal se jím 12. dubna

⁴⁹ FREIDEL, Frank a Hugh SIDEY. *The Presidents ...*, s. 79

⁵⁰ CROCKATT, Richard. *The fifty years war...*, s. 233

⁵¹ Космическая гонка: вчера, сегодня, завтра. *РосБизнесКонсалтинг* [online]. 2011 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://top.rbc.ru/society/12/04/2011/574738.shtml>

1961 Rus Jurij Gagarin na palubě Vostoku 1. Washington musel vynaložit mnoho miliard dolarů a spoustu času, aby se úspěchům SSSR vyrovnal.⁵²

Sovětskému svazu se také podařilo vyslat do kosmu první ženu – Valentinu Těreškovovou. Dále pak ještě první sovětský kosmonaut Alexej Leonov roku 1965 poprvé během letu vesmírem opustil prostor lodi.⁵³

V USA se snažili úspěchy SSSR dohnat. Prezident Kennedy odstartoval program Apollo, který nakonec vyrovnal dosavadní úspěch Ruska. Projekt, který dostal člověka na Měsíc, se zapsal do historie kosmonautiky jako jeden z nejdražších.⁵⁴

V 70. letech v sobě obě země přestaly vidět soupeře na poli dobývání vesmíru a začaly spolupracovat. Výsledkem kooperace byla například společná mise nazvaná Sojuz-Apollo. Dnes se na vesmírných závodech podílí více národů a s Ruskem aktivně spolupracují například i Indie a Čína.⁵⁵

Pokud jde o budoucnost letů do vesmíru, je mezinárodní spolupráce důležitá pro další rozvoj o objevování kosmu. Prvním příkladem významu takové spolupráce se stala Mezinárodní vesmírná stanice, která je společným projektem více kosmických agentur.⁵⁶

2.7.8 Sovětská válka v Afghánistánu

Dalším významným konfliktem v rámci studené války se stala válka v Afghánistánu, která někdy bývá označována jako sovětský Vietnam. Je tomu tak proto, že stejně jako Vietnam pro USA, znamenal tento střet pro Sovětský svaz obrovský neúspěch.⁵⁷

Afghánští povstalci, kteří si říkali *mudžahedíni* (bojovníci za víru), usilovali o svržení komunistické vlády v Afghánistánu. Jejich snažení se u Sovětského svazu

⁵² *Tamtéž.*

⁵³ *Tamtéž.*

⁵⁴ *Tamtéž.*

⁵⁵ *Tamtéž.*

⁵⁶ *Tamtéž.*

⁵⁷ FRIEDMAN, Norman. *The fifty-year...*, str. 300

nesetkalo s pochopením, a tak 27. prosince 1979 podnikl SSSR invazi do Afghánistánu.⁵⁸

Bílý dům nevěřil, že by mudžahedíni mohli porazit Sovětskou armádu sami a poslal tak pomoc nejen finanční, ale i materiální, ještě spolu s dalšími státy. CIA dokonce cvičila afghánské vojáky v boji.⁵⁹

SSSR z Afghánistánu začal v roce 1988 stahovat svoje jednotky, finanční a materiální prostředky však zasílal i nadále.⁶⁰ V roce 1989 byl Sovětský svaz nucen svou účast v boji ukončit. To neznamenal konec války, ta pokračovala dál a v roce 1994 vyústila například i ve vznik hnutí Talibán.⁶¹

2.7.9 Rozpad SSSR

Roku 1985 se v Rusku stal novým generálním tajemníkem ÚV KSSS Michail Sergejevič Gorbačov.

Mezi vůdci jednotlivých svazových republik Ruské sovětské federativní socialistické republiky touto dobou vznikaly rozpory. Jednalo se hlavně o Bělorusko a Ukrajinu. Neshodli se zejména na poli ekonomiky.⁶²

Probíhala demokratizace, spojená s reformami, které měli ekonomiku Ruska pozvednout. Tzv. perestrojka měla však opačný účinek. RSFSR se tak začala pomalu rozpadat zevnitř.⁶³

Už s rokem 1989 ztráceli vůdci komunistických zemí moc a ve státech, například i v Československu, probíhaly revoluce, při kterých byl svržen nenáviděný komunistický režim.⁶⁴

Za konec Sovětského svazu můžeme považovat 21. prosinec 1991, kdy vzniklo Společenství nezávislých států. Oficiální rozpad SSSR byl vyhlášen 25.

⁵⁸ ISBY, David a Ronald VOLSTAD. *Russia's war in Afghanistan*. Repr. London: Osprey, 1986, 48 s. ISBN 08-504-5691-6. s. 3-6.

⁵⁹ FEIFER, Gregory. *The great gamble: the Soviet war in Afghanistan*. 1st ed. New York: Harper, c2009, 326 p. ISBN 00-611-4318-9. s. 131-132.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 238,257

⁶¹ *Tamtéž*, s. 272

⁶² PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России...*, s. 11

⁶³ *Tamtéž*, s. 12

⁶⁴ CROCKATT, Richard. *The fifty years...*, s. 355

prosince téhož roku. S počátkem Ruské federace a se změnami, které probíhaly po celé Evropě, přišel i konec studené války.⁶⁵

Na tom, že konflikt je u konce, se shodli George Bush st. a Michail Gorbačov na summitu v Maltě už roce 1989. K oficiálnímu ukončení došlo na summitu KBSE v Paříži o rok později, podpisem společného prohlášení států Varšavské smlouvy a NATO.⁶⁶

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 3

⁶⁶ ČT24. *Studenou válku ukončili až Bush s Gorbačovem*. ČTK [online]. 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/74218-studenou-valku-ukoncili-az-bush-s-gorbacovem/>

3. Období po rozpadu SSSR

Po rozpadu Sovětského svazu se vztahy mezi Spojenými státy a Ruskem musely změnit. V prvních letech po revoluci to sice mohlo vypadat, že se situace zlepší, ale tento stav nevydržel dlouho. Objevily se zase jiné problémy, které vyvolaly nepříjemné napětí mezi Moskvou a Washingtonem.

Mezi největší problémy prvního desetiletí existence Ruské federace můžeme zařadit následující:

- Problémy s rozšiřováním NATO
- Jednání o jaderných zbraních
- Ruský protekcionismus
- Jugoslávská krize
- Čečenská válka
- Válka v Iráku
- Situace v Gruzii.

3.1 Po vzniku Ruské federace

Gorbačov, kterého podporoval tehdejší americký prezident Bush⁶⁷, rezignoval. Na místo prezidenta Ruské sovětské federativní socialistické republiky (RSFSR), která byla v prosinci 1991 přejmenována na Ruskou federaci, se dostal Boris Nikolajevič Jelcin. Ve své funkci setrval do roku 1999.

Nové uspořádání přineslo i nové možnosti vztahů. Bylo třeba zformovat novou zahraniční politiku, nutné vybudovat vlastní zahraniční suverenitu Ruska a také definovat znovu vztahy s bývalými republikami SSSR.⁶⁸

Přirozeně si Rusko chtělo vybudovat nové a lepší vztahy také se svým bývalým soupeřem a získat si tak pozici nejvýznamnějšího partnera Západu. I když

⁶⁷ FREIDEL, Frank a Hugh SIDEY. *The Presidents...*, s. 86

⁶⁸ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické vztahy USA a Ruskej federácie po rozpade ZSSR*. SLOVENSKÁ POLITOLOGICKÁ REVUE SLOVAK JOURNAL FOR POLITICAL SCIENCES. [online]. 2004 [cit. 2013-05-05]. ISSN 1335-9096 (online). Dostupné z: <http://spr.fsv.ucm.sk/archiv/2004/3/chovanecf.pdf>. s. 12.

byla Ruská federace výrazně oslabená, stále měla k dispozici velké množství zbraní.⁶⁹

USA v té době začaly vyjednávat s dalšími zeměmi o vstupu do Severoatlantické aliance (NATO). Tím si ale vřelé vztahy s Ruskem nezajistily, protože Ruská federace se více zajímala o to, aby se NATO dále nerozšiřovalo. Počítala v té době spíše s rozpadem tohoto uskupení po pádu režimu, než s tím, že přijdou nabídky členství bývalým republikám Sovětského svazu a také jeho satelitním státům.⁷⁰

Už od počátku vidělo Rusko v rozšiřování Severoatlantické aliance hrozbu v podobě ohrožení své prestiže a pozice ve světě. Nedokázalo ale svým jednáním zabránit připojení nových členů, mezi nimiž byla Česká republika, Maďarsko a Polsko.⁷¹

3.2 Jednání o jaderných zbraních

Ještě před pádem SSSR v červenci 1991 byla podepsána významná smlouva o snížení počtu jaderných zbraní START I (*Strategic Arms Reduction Talks*). Debaty o další smlouvě START II vedl už prezident Bush s prezidentem Jelcinem. Jedním z bodů mělo být například snížení počtu jaderných hlavic na 3000 do roku 2003. Tento dokument byl podepsán brzy po zahájení jednání, a to 3. ledna 1993. Smlouvy START I a II byly na sebe vzájemně časově vázány. Ruská strana se podle prohlášení ministerstva zahraničních věcí od roku 2002 dále necítila být vázána závazky smluv. Reagovala tak na odstoupení Spojených států od smlouvy ABM (anglicky *Anti-Ballistic Missile Treaty*, v rámci smlouvy SALT I) po teroristických útocích z 11. září. 2001.⁷²

⁶⁹ *Tamtéž.*

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 19

⁷¹ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy of Russia: changing systems, enduring interests*. 4th ed. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, c2009, xi, 419 p. ISBN 07-656-2281-5. s. 215.

⁷² KOLESÁR, Peter. *Vývoj a výsledky procesů kontroly zbrojení a odzbrojování: marnost nad marností?*. 1. vyd. Editor Petra Kuchyňková, Petr Suchý. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 235 s. ISBN 80-210-3881-0. s. 68-70.

Potvrzení START II ovšem zabránilo i rozšiřování NATO, také plánovaný systém protiraketové obrany USA a konflikt v Kosovu. Dále by to znamenalo pro Rusko mnohem hlubší zásah do struktury jaderných sil.⁷³

Další jednání o jaderných zbraních následovaly. Byla to například dohoda SORT (ratifikována v roce 2003).⁷⁴

V roce 2010 byla v Praze uzavřena nová smlouva START (nebo také START III), která nahradila SORT. V platnost vstoupila až v roce 2011 a předpokládá se, že by měla být aktuální do roku 2021. Tato dohoda se zdá však být na dlouhou dobu poslední, která mezi těmito státy vznikne v oblasti jaderných zbraní. Je to důsledkem rozdílných pohledů obou zemí na tuto problematiku.⁷⁵

3.3 Bill Clinton a Boris Jelcin

Roku 1993 se v USA stal prezidentem Bill Clinton. Prohlásil, že bude spolupracovat a podporovat Borise Jelcina při demokratizaci Ruska, když on bude nadále pokračovat v hospodářských i politických reformách.⁷⁶

V roce 1996 byl znovu zvolen do prezidentského úřadu. Navrhl Madeleine Albrightovou na místo šéfky americké diplomacie (ministerně zahraničí), která při svém nástupním projevu řekla, že *„budování integrované a spolupracující Evropy bude jedním z hlavních bodů, které prezident Clinton bude projednávat při návštěvě Borise Jelcina ve Spojených státech. Demokratické Rusko může a musí být silný partner, aby se náš společný cíl podařil. Víme, že Rusko se nachází ve stavu přechodu, ale pokrok za posledních pět let se nedá popřít. I přes neduhy, které způsobuje kriminalita a korupce, jsou volný trh a demokratické instituce stabilní. V minulém roce jsme byli svědky prvních svobodných voleb v dlouhé ruské historii. V druhém volebním období bude pro prezidenta Jelcina výzvou akcelerace vnitřních*

⁷³ Tamtéž, s. 71

⁷⁴ Tamtéž, s. 71-2

⁷⁵ ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S. National Interests: Why Should Americans Care?* [online]. Cambridge, 2011 [cit. 2013-05-25]. 52 s. Dostupné z: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Russia-and-US-NI_final-web.pdf. s.23

⁷⁶ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s. 19-20

*reforem a integrace se Západem. Máme vážný zájem na posilnění demokracie země a také na spolupráci při dosahování regionálních i globálních záležitostí.*⁷⁷

Clinton Jelcina otevřeně podporoval při prezidentských volbách v Rusku v roce 1996, protože by to podle všeho bylo pro obě strany výhodné. Rusko se bude nadále transformovat pomocí reformy a pro Ameriku tak budou kroky ruské vlády předvídatelnější. Aby něčím neohrozil kandidaturu Borise Jelcina, rozhodl se Bílý dům odložit například jednání o rozšiřování NATO⁷⁸ a naopak urychlit vstup Ruska do G7 a vytvořit tak G8. To všechno i přes to, že Američany velmi zaskočila situace, která se týkala Čečenska (viz kapitola 3.5).⁷⁹

3.4 Jugoslávská krize

Válečné konflikty v Jugoslávii mezi státy Socialistické federativní republiky Jugoslávie, které vyústily v rozpad této země a další konflikty, se na vztazích mezi Ruskem a Spojenými státy nepochybně musely podepsat.

OSN rozhodlo, že se v tomto střetu nebudou jednotlivé státy angažovat, ale zbrojní embargo, které odsouhlasila mj. i Ruská federace, se velmi aktivně porušovalo. Mezi země porušující tuto dohodu patřilo nejen Rusko. Prodejem zbraní si pak země přišly na milióny.⁸⁰

Velkým problémem, který se objevil, bylo Kosovo. Daytonská dohoda z roku 1995 potvrzovala konec Jugoslávie, ale v oblasti Kosova žily vedle sebe dvě národnosti. Albánci a Srbové. Následovalo rozpoutání občanské války. Po bombardování Jugoslávie v roce 1999 se dostalo pod správu OSN a NATO. Jednotky KFOR, které spadaly pod NATO, dohlížely na klid v té oblasti. Později v roce 2008 byla uznána nezávislost Kosova na Srbsku.⁸¹

⁷⁷ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s. 25

⁷⁸ GOLDGEIER, James M a Michael MCFAUL. *Power and purpose: U.S. policy toward Russia after the Cold War*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2003, viii, 467 p. ISBN 08-157-3173-6. s. 125,201.

⁷⁹ *Tamtéž*, str. 137

⁸⁰ ZGAGA, Blaz a Matej SURC. Yugoslavia and the profits of doom. [online]. 2003 [cit. 2013-05-30]. Dostupné z: <http://euobserver.com/foreign/114482>

⁸¹ HÁJEK, Adam a Iveta POLOCHOVÁ. IDNES.CZ. *Průlom pro Kosovo: nezávislost na Srbsku posvětil haagský soud*. [online]. 2010 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/prulom->

V současné době oficiálně orgány Srbska považují Kosovo za součást svého území. Postoje dalších států také nejsou jednotné. Zde se rozcházejí také názory Bílého domu a Kremlu. USA nezávislost Kosova uznává, kdežto Rusko s ní nesouhlasí.⁸² Problém nezávislosti Kosova je podle bývalého ministra zahraničí a premiéra Ruska Primakova jedním z těch podstatných, které brání dobrým vztahům USA a Ruské federace.⁸³

3.5 Čečensko

Další vzájemné neshody těchto zemí se objevily při konfliktech s Čečenskem. Čečenci vyhlásili nezávislost na Rusku hned po rozpadu SSSR, ale Moskva nikdy jejich nezávislost neuznala. Částečně si sice vytvořili vlastní samosprávu, ale v tomto případě se nejedná o úplnou autonomii. Oblast Čečenska je pro Rusy důležitá, protože se v ní nachází křížení ropovodů a plynovodů.⁸⁴

Po sérii urážek ze strany Čečenského prezidenta Džochara Dudajeva se v roce 1994 Boris Jelcin rozhodl jednat. Předpokládalo se, že celý válečný konflikt nebude mít dlouhého trvání. Ruský ministr obrany dokonce zastával názor, že bude vše vyřešeno v rámci několika hodin. O bleskovém řešení situace ujišťoval i prezident USA. Když se ale v roce 1996 jednalo o míru, čítaly již oběti na ruské straně kolem 50000.⁸⁵

Zprávy o vojenských akcích se ve Washingtonu nesetkaly s velkým pochopením. Možnost spolupráce při rozšiřování NATO a kooperace při operacích v Bosně ale přiměla Bílý dům podporovat boj proti separatistům v Čečensku. Také panoval názor, že by tento radikální režim mohl představovat v budoucnosti hrozbu

pro-kosovo-nezavislost-na-srbsku-posvetil-haagsky-soud-ps5-
/zahranicni.aspx?c=A100722_161624_zahranicni_aha

⁸² *Tamtéž.*

⁸³ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Mup bez Pocuu...*, s. 189

⁸⁴ MF DNES. IDNES.CZ. *Za nezávislost se Čečenci bijí už léta*. [online]. 2002 [cit. 2013-07-11].

Dostupné z: [http://zpravy.idnes.cz/za-nezavislost-se-cecenci-biji-uz-leta-dxm-
/zahranicni.aspx?c=A021024_160204_zahranicni_mhk](http://zpravy.idnes.cz/za-nezavislost-se-cecenci-biji-uz-leta-dxm-/zahranicni.aspx?c=A021024_160204_zahranicni_mhk)

⁸⁵ GOLDGEIER, James M a Michael MCFAUL. *Power and purpose ...*, s. 137-138

nejen pro Rusko. Vyřešení sporu se tak stalo společným cílem Ruské federace a Spojených států.⁸⁶

V roce 1999 se separatisté znovu ozvali. V důsledku toho byla vyhlášena druhá Čečenská válka.⁸⁷ Zásah měl obrovskou podporu u ruské veřejnosti a tehdejší předseda vlády Vladimir Putin si tak získal výrazné sympatie u Rusů. To mu také pomohlo při následných prezidentských volbách.⁸⁸

Po teroristických útocích ze dne 11. září 2001, kdy skupina islámských teroristů pomocí unesených letadel zaútočila na Spojené státy, nastala v tomto směru změna ve vztazích Ruska a USA. Prezident Putin se rozhodl podpořit Bushovu vládu a společně se spojit v boji proti terorismu ve světě.⁸⁹

Na počátku září 2004 podnikli v jedné z republik Ruské federace v Severní Osetii čečenští separatisté teroristický útok na školu v Beslanu. Žáky a rodiče v budově drželi jako rukojmí. K útoku se přihlásil islámský terorista Šamil Basaev, Po 3 dnech přišel výbuch. Při tomto masakru zemřelo přes 300 lidí, většinou se jednalo o děti.⁹⁰

Tento čin však není jediný, který byl spáchán čečenskými separatisty v čele s Basaevem. Můžeme zmínit ještě rok 2002, kdy v Moskevském divadle na Dubrovce zahynulo přes 100 rukojmích.⁹¹

Rok 2013 přinesl obrat v záležitosti vztahu Čečenska a Spojených států. V dubnu téhož roku se bratři Tamerlan a Džochar Carnajevovi původem právě z Čečenska pravděpodobně dopustili při maratónu v americkém Bostonu bombového útoku.⁹²

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 139-140

⁸⁷ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 129

⁸⁸ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s. 37

⁸⁹ GOLDGEIER, James M a Michael MCFAUL. *Power and purpose ...*, s. 2

⁹⁰ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 362

⁹¹ IDNES.CZ, ČTK. *Mrtvý šéf teroristů: Poslal nás Basajev*. [online]. 2002 [cit. 2013-07-11].

Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/mrtvy-sef-teroristu-poslal-nas-basajev-d9v-/zahranicni.aspx?c=A021026_150040_zahranicni_kot

⁹² MORRIS, Harvey. THE NEW YORK TIMES. *After Boston and Tsarnaevs, Russians Urge U.S. to Rethink Chechnya*. [online]. 2013 [cit. 2013-07-12]. Dostupné z:

<http://rendezvous.blogs.nytimes.com/2013/04/20/after-boston-and-tsarnaevs-russians-urge-u-s-to-rethink-chechnya/>

Moskva tohoto činu využila ve svůj prospěch. Vytýká Americe její postoj k situaci v Severním Kavkaze a její napojení na teroristické organizace v té oblasti. Zároveň však prezident Putin nabídl svou pomoc při řešení této situace a také přijal poděkování od Baracka Obamy za výraznou podporu při vyšetřování tohoto teroristického útoku.⁹³

3.6 Irák

Po teroristických útocích z 11. září USA aktivně zahájilo boj proti terorismu. V tom ho RF podporovala (viz 3.5).

S nepochopením ze strany Ruské federace se ale vláda Spojených států setkala v případě války v Iráku. Rusko se spolu s dalšími státy postavilo do opozice, odsoudilo zákrok USA jako neospravedlnitelný a v rozporu s Chartou OSN.⁹⁴ Tuto akci kritizovalo i civilní obyvatelstvo Ruska. Na rozdíl například od zásahu v Afghánistánu (viz 4.1.2), ji označila veřejnost jako „protiprávní“.⁹⁵

Válku v Iráku vedly Spojené státy od roku 2003. Hlavním důvodem měl být právě boj s terorismem. Předpokládalo se, že Irák vlastní zbraně hromadného ničení a je napojen na Al-Kajdu. Po čase došlo ke svržení diktátorského režimu a popravě Saddáma Husajna. V roce 2011 se konečně Amerika rozhodla svou účast ve válce ukončit.⁹⁶

3.7 Gruzie

V 90. letech na území Gruzie začaly vznikat ozbrojené konflikty, které se stupňovaly. V roce 1991 a 1992 vyhlásila Abcházie a Jižní Osetie nezávislost na Gruzii.⁹⁷ V roce 2003 pak došlo v Gruzii k tzv. „růžové“ revoluci. O rok později se konaly prezidentské volby, ve kterých zvítězil Michail Saakašvili. Po svém nástupu

⁹³ *Tamtéž*

⁹⁴ GOLDGEIER, James M a Michael MCFAUL. *Power and purpose...*, s. 327-8

⁹⁵ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s. 48

⁹⁶ COMPTON, Matt. *President Obama Has Ended the War in Iraq*. In: *The White house blog* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/10/21/president-obama-has-ended-war-iraq>

⁹⁷ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 183

Saakašvili veřejně vystoupil a prohlásil, že hodlá jak Osetii, tak Abcházii znovu připojit ke Gruzii a vytvořit jednotný stát.⁹⁸

Roku 2004 vyvstala mezi Ruskem a USA otázka přítomnosti vojsk v oblasti Gruzie. Američané opakovaně vyzvali Rusy, aby své jednotky z Gruzie stáhly. Moskva zase žádala na vládě Spojených států vysvětlení ohledně přítomnosti asi stovky amerických vojenských specialistů v Gruzii.⁹⁹

Vláda USA otevřeně podporovala Saakašviliho.¹⁰⁰ Po volbách v Gruzii, které podruhé vyhrál a opozice spolu s Moskvou je označila za zfalšované, se Saakašvili setkal s prezidentem Bushem ve Washingtonu, aby si jeho podporu získal.¹⁰¹

Nezávislost Abcházie a Jižní Osetie Rusko v roce 2008 uznalo a také stáhlo své jednotky. Spolu s Gruzii neuznávají a jejich samostatnost nepotvrdily, mimo jiných, i Spojené státy.¹⁰² Prezidenti Obama a Medvěděv potom vyjádřili v roce 2009 přání zachování míru v oblasti rusko-gruzínské hranice. Na druhé straně to ale vypadá, že Washington je jedním z mnoha dodavatelů zbraní Gruzíncům.¹⁰³

Ve stejném roce se vyjádřil k vojenskému konfliktu v Gruzii jeden z kongresmanů Spojených států. Potvrdil, že základ bojů položila Gruzie. Pravdu tedy má Rusko a USA se mýlily¹⁰⁴.

3.8 Spory o protiraketovou obranu

Dalším kontroverzním problémem, který se v posledních letech objevil, je nepochybně otázka protiraketové obrany. Tento konflikt zase přesáhl hranice obou velkých států a týkal se i České republiky. Jde o kauzu, která měla počátek v roce 2006. Tehdy požádala vláda spojených států o umístění protiraketového radaru na území našeho státu a o to samé žádala Polsko. Získala by tak kontrolu nad územím

⁹⁸ Tamtéž, s. 186-187, 363

⁹⁹ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s. 41

¹⁰⁰ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России...*, s. 204

¹⁰¹ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 189

¹⁰² Tamtéž, s. 187-189

¹⁰³ IHNEC.CZ. *Obama a Medvěděv slibují mír, ale v Jižní Osetii přitahuje*. [online]. 2009 [cit. 2013-07-15]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-amerika/c1-37987710-obama-a-medvedev-slibuji-mir-ale-v-jizni-osetii-pritahuje>

¹⁰⁴ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России...*, s. 205

celé Evropy a nejen její části.¹⁰⁵ V roce 2008 byla mezi ČR a USA podepsána dohoda o umístění radaru na našem území. Polsko se pár dní po vypuknutí rusko-gruzínského konfliktu rozhodlo také souhlasit.¹⁰⁶

Tyto snahy se Kremlu nezamlouvaly. Z jeho strany přišla nejen tvrdá kritika, ale i varování o odvetných opatřeních. Hrozilo, že Rusko obrátí své rakety proti radaru a také začne opětovně s výrobou raket středního doletu. Musela by tak vypovědět smlouvu, kterou má s USA o jejich likvidaci. Moskva také odmítla, že by radar měl sloužit hlavně jako obrana proti Íránu a Severní Koreji.¹⁰⁷ Írán byl podle něj ještě hodně daleko od vyvinutí nukleární zbraně. Proč by tedy měly Spojené státy vynaložit tolik úsilí k sestřelení střel, které vlastně ještě neexistují. USA nakonec od svého záměru výstavby radaru ustoupily.¹⁰⁸

Případná kooperace v této oblasti je podmíněna přáním Moskvy o garanci bezpečnosti pro Rusko. Tedy, že protiraketová obrana USA není namířena proti Ruské federaci.¹⁰⁹

3.9 Arktida

Dalším a posledním konfliktem, o kterém bych se chtěla v této kapitole zmínit, je spor o území okolo severního pólu.

O oblast Arktidy mají zájem nejen Rusko a Spojené státy. Severní pól je strategickým místem, kde se předpokládá výskyt množství nerostných surovin.¹¹⁰ Jednotlivé státy si chtějí přivlastnit co největší kus země a mořského dna. Mezi ně

¹⁰⁵ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 370

¹⁰⁶ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России...*, s. 174

¹⁰⁷ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 370-1

¹⁰⁸ ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S.*, s. 24

¹⁰⁹ *Tamtéž*

¹¹⁰ BLANK, Stephen. *Russia in the Arctic* [online]. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011, viii, 141 p. [cit. 2013-05-15]. SSI monograph. ISBN 15-848-7496-1. Dostupné z: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB1073.pdf>. s.96.

patří ještě Dánsko, Norsko a Kanada¹¹¹. Na území Arktidy staví vojenské základny a testují své rakety.¹¹²

Jelikož se kvůli globálnímu oteplování a tání ledovců zde neustále zlepšují podmínky pro těžbu, vzniká kvůli tomuto regionu více sporů mezi jednotlivými státy. Spekuluje se o nové „zlaté horečky“, ale také o vypuknutí druhé studené války. I když se to možná jeví jako přehnaná obava.¹¹³

Na Arktidu si Rusko roku 2007 činilo nárok. Expedice, která byla do zemí věčného mrazu ten rok vyslána, dobyla jako první na světě dno Severního pólu a zanechala tam ruskou vlajku na důkaz toho, že území patří k Rusku. Chtěli tím dokázat, že Arktida je pod mořem propojená s ruskou pevninou a tudíž má na její území RF právo.¹¹⁴

¹¹¹ Tamtéž, s. 30

¹¹² MACALISTER, Terry. THE GUARDIAN. *US and Russia stir up political tensions over Arctic*. [online]. 2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jul/06/us-russia-political-tensions-arctic>

¹¹³ BLANK, Stephen. *Russia in the Arctic...*, s. 93

¹¹⁴ Tamtéž

4. Zájmy obou států

Jestliže se chceme dozvědět něco o diplomatických vztazích dvou zemí, které mezi sebou vedou tolik sporů, ale zároveň jsou pro sebe asi nejdůležitějšími spojenci, musíme se zaměřit na to, co je jejich prioritními zájmy, co tedy ovlivňuje jejich postoje k sobě navzájem.

4.1 Zájmy USA v Rusku

Je málo zemí, s kterými Spojené státy musí tak úzce spolupracovat. USA musí mít prioritní zájem na dobrých nebo alespoň neutrálních vztazích s Ruskem. Jejich vzájemný poměr má dopad na americké zájmy ve světě, kterými jsou:

- Smlouvy o nešíření nukleárních zbraní
- Protiraketová obrana
- Boj proti terorismu
- Čína jako nová velmoc
- Afghánistán
- Energetika
- Finanční zájmy v G8 a G20¹¹⁵

Neustálé podezírání, jaké motivy vedou jednu, či druhou stranu k tomu, o co se právě snaží, to je tou největší překážkou v navázání vzájemné plodné spolupráce.¹¹⁶

4.1.1 Jaderné zbraně a smlouvy o nešíření

Rusko i USA dohromady vlastní 95% nukleárních zbraní a většinu jaderného materiálu, který se na světě nachází. Oba státy jsou také hlavními zásobovateli jaderných technologií do celého světa. Protože se Rusko stalo jedinou zemí, která má dostatek jaderných zbraní, aby mohla zlikvidovat Spojené státy během pár minut, je nutné v této oblasti učinit jistá opatření. Především má v této situaci důležitost zajištění toho, aby se plány, materiál a ani zbraně samotné, nedostaly do ruky nejen

¹¹⁵ ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S. ...*, s.2

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 3

ostatním státům, ale také například organizacím, které by je mohly využít k teroristickým akcím. Bez asistence Kremlu by ale snažení Spojených států bylo k ničemu.¹¹⁷

Moskva tedy souhlasila se snažením Bílého domu zabránit nukleárnímu terorismu, a tak se podělila například o informace, které nashromáždila o Al-Káídě.¹¹⁸

4.1.2 Afghánistán

Al-Káida měla podporovat také některé teroristické skupiny v Rusku. Byly to tak nejen informace o Al-Káídě a Afghánistánu, které Moskva poskytla Washingtonu. Dala k dispozici také vzdušný i pozemní prostor k zásobování vojenských jednotek USA v Afghánistánu.¹¹⁹

Konflikt s Afghánci je součástí boje proti terorismu. Zničení sítě Al-Káidy, hnutí Talibánu a také odstranění Usámy bin Ládina mělo být hlavním cílem války.¹²⁰

Následné umístění vojenské základny v Uzbekistánu však RF vnímala jako expanzi Spojených států v tomto regionu.¹²¹

4.1.3 Energetika

Rusko je jedním ze států, které jsou významné v oblasti produkce světové energie. Jedná se o hlavního držitele zásob zemního plynu. Tudíž má velkou důležitost nejen pro růst a udržení ekonomiky Spojených států, ale je na něm ekonomicky závislá značná část světa.¹²²

RF několikrát použila svoje postavení jako hlavního dodavatele plynu jako prostředek zastrašování proti některým státům Evropy. Stalo se tak například v případě konfliktu s Gruzii.¹²³

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 9

¹¹⁸ *Tamtéž*

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 10

¹²⁰ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s. 350

¹²¹ CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické ...*, s.48

¹²² ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S. ...*, s.10

¹²³ DONALDSON, Robert H a Joseph L NOGEE. *The foreign policy...*, s.185

Dále Ukrajině byla nabídnuta nižší cena za připojení se k unii Ruska a Běloruska. V roce 2006 Ukrajina dokonce na čas úplně přišla o dodávky plynu z ruských plynovodů.¹²⁴

Američané by se měli snažit zatlačit na Rusko, aby zlepšilo podmínky v oblasti investic do energetiky a vůbec do celé ekonomiky RF. Také vyjasnit Moskvě, že její špatné zacházení s americkými a západními společnostmi poškozuje její mezinárodní obraz a vytváří si tak překážky, které brání dobrým mezinárodním vztahům. Kromě energetického dialogu by se dále měly obě země soustředit na spolupráci v oblasti obchodu, investic a výzkumu.¹²⁵

4.1.4 Strategická poloha Ruska

Jako největší stát na Zemi a nejlidnatější v Evropě tvoří Ruská federace strategickou křižovatkou mezi Evropou, Asií a Blízkým východem. S Amerikou pak sousedí v oblasti Arktidy. To znamená, že má blízko k problémovým oblastem světa, ale zároveň je jednou z ekonomicky nejdůležitějších oblastí planety, mj. díky svým zásobám energie.¹²⁶

Už jen z těchto důvodů považují kooperaci USA s RF za nezbytnou.

4.2 Zájmy Ruska v USA

Spojené státy jsou pro Ruskou federaci neméně důležité. V některých oblastech se jejich zájmy dokonce překrývají. Jedná se především o boj s terorismem, ve kterém si mohou vzájemně pomáhat. Dále mají obě země zájem na snižování počtu jaderných zbraní a na vyřešení otázky protiraketové obrany. Bohužel se v tomto směru názory obou států rozcházejí. Najít tak společnou řeč v jejich řešení se zdá být velmi těžké.¹²⁷

I když už se RF nemůže považovat za takovou velmoc, kterou kdysi bývala, snaží se tak navenek působit a mít hlavní slovo například ve věcech projednávaných Radou bezpečnosti OSN, kde mají oba státy právo veta a jsou stálými členy.

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 173,254

¹²⁵ ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S. ...*, s. 4

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 10

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 17

Skutečnost, že Rusko vyžaduje, aby s ním bylo zacházeno jako s důležitou světovou velmocí ovšem vyvolává spory právě s USA.¹²⁸

Zde jsou příklady hlavních ruských státních zájmů:

- Zabránit použití nukleárních zbraní a zbraní hromadného ničení, které by jej mohly ohrozit.
- Zároveň si jako garanci suverenity a pozice světové velmoci udržet počet svých zbraní.
- Zajistit si pozici nejvlivnějšího dodavatele energií ve světě.
- Zachovat si i nadále vliv ve státech bývalého SSSR.
- Ochránit bezpečnost a stálost svého politického režimu.¹²⁹

4.3 Deklarace Ruska a USA 2008

V roce 2008 byla při setkání prezidentů Vladimíra Putina a George Bushe v Soči podepsána oficiální deklarace formulující podmínky a prioritní oblasti spolupráce Ruska a Spojených států.¹³⁰

Některé body tohoto dokumentu se shodují s body, které jsem už zmínila v předchozích podkapitolách týkajících se zájmů RF a USA (viz. 4.1 a 4.2). Objevuje se zde však i nečekané a nové téma klimatických změn.

Hlavními body *Deklarace*¹³¹ jsou:

1. Podpora bezpečnosti.

Tím se rozumí například podepsání smlouvy, která by navazovala na START a týkala se redukce počtu jaderných zbraní. Mj. se zde objevuje pasáž o obchodu se zbraněmi, které by mohly ohrožovat mezinárodní bezpečnost.

2. Prevence šíření zbraní hromadného ničení.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 17

¹²⁹ *Tamtéž*

¹³⁰ *U.S.-Russia Strategic Framework Declaration*. COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. [online]. 2008 [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/proliferation/us-russia-strategic-framework-declaration/p16193>

¹³¹ *Tamtéž*

Tento bod se týká především smluv, které mají zabránit proliferaci zbraní hromadného ničení a také jednání o denuklearizaci Severní Koreje. Posledním bodem je opět obchod se zbraněmi.

3. Boj s globálním terorismem.

Zde se jedná o přímý boj s teroristickými organizacemi a také o kontrolu jejich financování.

4. Strategická ekonomická spolupráce.

Tento bod se týká především energetiky a obchodu. Řeší se zde i otázka vstupu Ruska do Světové obchodní organizace (WTO, anglicky *World Trade Organization*). Do této organizace bylo Rusko přijato až 22.8.2012.¹³²

5. Boj s klimatickými změnami.

Navazuje na jednání OSN, kde se probírala redukce vypouštění emisí a také omezení množství skleníkových plynů.

¹³² UNDERSTANDING THE WTO: THE ORGANIZATION: Members and Observers. WORLD TRADE ORGANIZATION. WTO [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

5. Současnost a vyhlídky do budoucnosti

Ani po dvaceti letech od revoluce se nedá říci, že by Spojené státy byly přáteli s Ruskou federací. Jejich vztah se však nedá považovat ani za čistě nepřátelský. Studená válka sice skončila¹³³, ale na plodnější spolupráci těchto států si ještě asi budeme muset počkat.

Problémy, které vzájemné produktivní kooperaci brání, se neustále objevují. Ať už se jedná o spory spojené s umístováním radarů na území států Evropy, s ozbrojováním, nebo s neshodami v řešení problémů v rámci OSN. Příkladem může být i situace, která nedávno vznikla na Ukrajině.

Také kauzy, které ne úplně přímo zasahují do diplomacie velmocí, mohou, podle mého názoru, přispět negativně k dalšímu vývoji situace. Tím mám na mysli například kauzu Edwarda Snowdena.

Jestliže by se vztah ochladil natolik, že by došlo k další studené válce, trtili by tím všichni. Aby k tomu nedošlo, mělo by např. podle bývalého ruského premiéra Primakova¹³⁴ dojít k lepšímu vyrovnaní sil ve světě. Velký problém vidí také v komunikaci, kterou mezi sebou Rusko a USA vedou. Zejména by podle jeho názoru USA mělo mít celkově menší vliv ve světě.¹³⁵

5.1 Ukrajina

Kyjev a spolu s ním i Západ Ukrajiny koncem roku 2013 zaplavily vlny demonstrací. Nepokoje neustále pokračovaly a vyústily i v ozbrojené střety. Ukrajinský prezident Janukovyč uprchl do Ruska. Na Ukrajině byl na něj vydán zatykač kvůli masakru při demonstracích, ale Rusko se za něj postavilo a jeho svržení nazývá vzpourou. Po jeho útěku se ozbrojené střety neuklidnily.¹³⁶

¹³³ např. ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S....*, s. 2

¹³⁴ PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Mup bez Poccuu...*, s. 236

¹³⁵ *Tamtéž*, s.237

¹³⁶ EUROZPRÁVY.CZ. *Janukovyč uprchl z Ukrajiny. Nachází se v Moskvě!*. [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/88242-janukovyč-uprchl-z-ukrajiny-nachazi-se-v-moskve/>

Obama obvinil Kreml z toho, že o krizi vědomě lže. USA se snaží pomocí sankcí a diplomacie situaci řešit.¹³⁷ V březnu například došlo k přerušení spolupráce NATO a Ruska, kvůli vojenskému zásahu na Krymu a Severoatlantická aliance naopak plánuje spíše kooperaci s Ukrajinou.¹³⁸

5.2 Edward Snowden

V médiích se v roce 2013 objevily zprávy o Američanovi, který pracoval pro CIA a americkou Národní bezpečnostní agenturu (NSA). Tento počítačový odborník odhalil světu, jak americká vláda nabourává soukromí lidí a sleduje je přes počítače a mobilní telefony.¹³⁹

Před zveřejněním informací uprchl do Hongkongu a později se usadil právě v Rusku, kde mu byl nabídnut roční azyl. Původně v Moskvě chtěl jenom počkat, aby mohl do Ekvádoru, ale jeho žádosti o pobyt nebylo vyhověno. Pokud se bude chtít vrátit do USA, čeká ho soud a vězení.¹⁴⁰

¹³⁷ NOVINKY.CZ, ČTK. *Válka slov: USA viní Putina ze lži, fotky z Krymu ruská tvrzení zpochybňují.* [online]. 2014-03-06 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/329501-valka-slov-usa-vini-putina-ze-lzi-fotky-z-krymu-ruska-tvrzeni-zpochybnuji.html>

¹³⁸ NOVINKY.CZ. *Západ má zájem o naplnění dohody ukrajinské opozice s Janukovyčem, tvrdí Lavrov.* [online]. 2014-03-05 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/329491-zapad-ma-zajem-o-naplneni-dohody-ukrajinske-opozice-s-janukovycem-tvrdi-lavrov.html>

¹³⁹ BBC. *Profile: Edward Snowden.* [online]. 2013 [cit. 2014-05-05]. Dostupné z:

<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-22837100>

¹⁴⁰ *Tamtéž*

6. Závěr

Tématem předložené bakalářské práce je popis vztahů mezi Ruskem a USA. Především je zaměřena na historický vývoj diplomatických vztahů. Zvláštní důraz klade na období po rozpadu Sovětského svazu až do současnosti.

Práce se skládá ze 4 částí. V prvních dvou částech se zabývá historií vztahů těchto států. Přelom mezi nimi tvoří období rozpadu Sovětského svazu. Třetí část popisuje, jaké zájmy mají obě země ve světě a hlavně, co požadují po sobě navzájem. Poslední část tvoří krátké nahlédnutí na současnou situaci a na budoucí vývoj vztahu Rusko-USA.

Při popisu historických událostí jsem se snažila zahrnout všechny významné momenty, jakými jsou první diplomatické kroky, prodej ruské Aljašky Američanům, revoluce v Rusku a v neposlední řadě také téměř 50 let trvající konflikt, kterým byla studená válka. Kapitulu zakončuje rozpad Sovětského svazu.

Další kapitola se zabývá novodobou historií, tedy obdobím po roce 1991. Stručně popisuje konflikty, jakými byla válka v Jugoslávii, v Iráku, v Gruzii nebo v Čečensku. Dále se zabývá problémy jaderných zbraní a protiraketovou obranou. Také jsem objevila pro mne neznámý spor, který se týká území Arktidy.

Ve třetí části práce jsem zjistila, že Rusko i USA mají dost společných zájmů a cílů ve světě. Při jejich dosahování je spolupráce obou zemí nezbytná. Za nejdůležitější považují problematiku nukleárních zbraní.

Poslední část obsahuje krátké shrnutí událostí z poslední doby, které mají na mezinárodní vztahy vliv. Krizi, která probíhá na Ukrajině a také kauzu E. Snowdena. O nich si myslím, že budou mít vliv nejen na vývoj budoucích vztahů Ameriky a Ruska, ale i vztahu Ruska a zbytku světa.

7. Použité literatura

7.1 Primární zdroje:

- 1) ALLISON, Graham a Robert D. BLACKWILL. *Russia and U.S. National Interests: Why Should Americans Care?* [online]. Cambridge, 2011 [cit. 2013-05-25]. 52 s. Dostupné z: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Russia-and-US-NI_final-web.pdf
- 2) DONALDSON, Robert H. a Joseph L. NOGEE. *The foreign policy of Russia: changing systems, enduring interests*. 4th ed. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, c2009, xi, 419 s. ISBN 07-656-2281-5.
- 3) CHOVANEC, František. *Politicko-ekonomické vzťahy USA a Ruskej federácie po rozpade ZSSR*. SLOVENSKÁ POLITOLOGICKÁ REVUE SLOVAK JOURNAL FOR POLITICAL SCIENCES. [online]. 2004 [cit. 2013-05-05]. ISSN 1335-9096 (online). Dostupné z: <http://spr.fsv.ucm.sk/archiv/2004/3/chovanecf.pdf>, s. 3-58.
- 4) PRIMAKOV, Jevgenij Maximovič. *Мир без России: К чему ведет политическая близорукость*. Moskva: Российская газета, 2009. 239 s. ISBN 978-594-8290-324.

7.2 Sekundární zdroje:

- 1) APPLEMAN, Roy Edgar. *South to the Nakdong, north to the Yalu: June-November 1950* [online]. Washington, D.C.: For sale by the Supt. of Docs., U.S.G.P.O., 1992, xxiv, 813 p., [11] leaves of plates [cit. 2013-05-19]. ISBN 01-603-5958-9. Dostupné z: <http://www.history.army.mil/books/korea/20-2-1/toc.htm>.
- 2) BLANK, Stephen. *Russia in the Arctic* [online]. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011, viii, 141 p. [cit. 2013-05-15]. SSI monograph. ISBN 15-848-7496-1. Dostupné z: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB1073.pdf>

- 3) CROCKATT, Richard. *The fifty years war: the United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991*. New York: Routledge, 1995, xviii, 417 p. ISBN 04-151-0471-8.
- 4) FEIFER, Gregory. *The great gamble: the Soviet war in Afghanistan*. 1st ed. New York: Harper, c2009, 326 p. ISBN 00-611-4318-9.
- 5) FOGLESONG, David S. *America's secret war against Bolshevism: U.S. intervention in the Russian Civil War, 1917-1920* Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1995, 1-47 s. ISBN 08-078-4958-8.
- 6) FREIDEL, Frank a Hugh SIDEY. *The Presidents of the United States of America*. 16th ed. Washington, D.C.: White House Historical Association, c2001, 90 s. ISBN 09-123-0881-8.
- 7) FRIEDMAN, Norman. *The fifty-year war: conflict and strategy in the cold war*. 16th ed. Annapolis: Naval Institute Press, 2007, xvii, 597 s. ISBN 15-911-4287-3.
- 8) GOLDER, Frank A.: *Catherine II and the American revolution*. In: JAMESON, J. Franklin. *Recently published articles - American Historical Association*. [online]. London: The Macmillan Company, 1916, s. 92-96. ISSN 0145-5311. Dostupné z: <https://archive.org/details/jstor-1836701>
- 9) GOLDGEIER, James M. a Michael MCFAUL. *Power and purpose: U.S. policy toward Russia after the Cold War*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2003, viii, 467 p. ISBN 08-157-3173-6.
- 10) ISBY, David a Ronald VOLSTAD. *Russia's war in Afghanistan*. Repr. London: Osprey, 1986, 48 s. ISBN 08-504-5691-6.
- 11) ISSERMAN, Maurice a John S. BOWMAN. *Vietnam War*. Updated ed. New York: Facts on File, 2003. ISBN 14-381-0015-9.
- 12) KOLESÁR, Peter. *Vývoj a výsledky procesů kontroly zbrojení a odzbrojování: marnost nad marnost?*. 1. vyd. Editor Petra Kuchyňková, Petr Suchý. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 235 s. ISBN 80-210-3881-0

- 13) Космическая гонка.: вчера, сегодня, завтра. *РосБизнесКонсалтинг* [online]. 2011 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://top.rbc.ru/society/12/04/2011/574738.shtml>
- 14) LAVRENOV, S. J a I. M. POPOV. *Советский Союз в локальных войнах и конфликтах*. Moskva: Astrel', 2003, s. 213-288. Voenno-istoricheskaja biblioteka. ISBN 5271057097
- 15) SLOTNICK, By Claus M. Naske and Herman E. *Alaska: a history of the 49th state*. 2d.ed. Norman: University of Oklahoma, 1987, 368 s. ISBN 978-080-6125-732.

7.3 Ostatní zdroje:

- 1) *Alaska Purchase*. ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, Inc. [online]. [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/12326/Alaska-Purchase>
- 2) Ambassador John F. Tefft. *Embassy of the United states Moscow, Russia: Ambassador* [online]. [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://moscow.usembassy.gov/ambassador.html>
- 3) BBC. *Profile: Edward Snowden*. [online]. 2013 [cit. 2014-05-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-22837100>
- 4) COMPTON, Matt. *President Obama Has Ended the War in Iraq*. In: *The White house blog* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/10/21/president-obama-has-ended-war-iraq>
- 5) ČT24. *Studenou válku ukončili až Bush s Gorbačovem*. ČTK [online]. 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/74218-studenou-valku-ukoncili-az-bush-s-gorbacovem/>
- 6) *Foreign relations of the United States, 1952-1954.: The Geneva Conference*. UNIVERSITY OF WISCONSIN DIGITAL COLLECTIONS. [online]. [cit. 2013-06-09]. Dostupné z: <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?id=FRUS.FRUS195254v16>
- 7) EUROZPRAVY.CZ. *Janukovyč uprchl z Ukrajiny. Nachází se v Moskvě!*. [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z:

- <http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/88242-janukovyc-uprchl-z-ukrajiny-nachazi-se-v-moskve/>
- 8) HÁJEK, Adam a Iveta POLOCHOVÁ. IDNES.CZ. *Průlom pro Kosovo: nezávislost na Srbsku posvětil haagský soud*. [online]. 2010 [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prulom-pro-kosovo-nezavislost-na-srbsku-posvetil-haagsky-soud-ps5-/zahranicni.aspx?c=A100722_161624_zahranicni_aha
 - 9) HERRING, George C. *From colony to superpower: U.S. foreign relations since 1776*. New York: Oxford University Press, 2011, xvi, 1035 p., [32] p. of plates. ISBN 9780199765539. s. 228
 - 10) IDNES.CZ, ČTK. *Mrtvý šéf teroristů: Poslal nás Basajev*. [online]. 2002 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/mrtvy-sef-teroristu-poslal-nas-basajev-d9v-/zahranicni.aspx?c=A021026_150040_zahranicni_kot
 - 11) IHNEED.CZ. *Obama a Medvěděv slibují mír, ale v Jižní Osetii přitahuje*. [online]. 2009 [cit. 2013-07-15]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-amerika/c1-37987710-obama-a-medvedev-slibuji-mir-ale-v-jizni-osetii-pritahuje>
 - 12) KORT, Michael. *The Columbia guide to the Cold War*. New York: Columbia University Press, 1998, I-6 s. ISBN 02-315-2839-6.
 - 13) *Lend-lease*. ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, Inc. [online]. [cit. 2013-05-19]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/335831/lend-lease>
 - 14) MACALISTER, Terry. THE GUARDIAN. *US and Russia stir up political tensions over Arctic*. [online]. 2011 [cit. 2013-07-16]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jul/06/us-russia-political-tensions-arctic>
 - 15) MF DNES. IDNES.CZ. *Za nezávislost se Čečenci bijí už léta*. [online]. 2002 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/za-nezavislost-se-cecenci-biji-uz-lea-dxm-/zahranicni.aspx?c=A021024_160204_zahranicni_mhk
 - 16) *Milestones: 1921-1936: Recognition of the Soviet Union, 1933*. Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State [online]. [cit. 2013-05-19]. Dostupné z: <http://history.state.gov/milestones/1921-1936/USSR>

- 17) *Milestones:1937-1945: The Potsdam Conference,1945*. Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State [online]. [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <http://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>
- 18) MORRIS, Harvey. THE NEW YORK TIMES. *After Boston and Tsarnaevs, Russians Urge U.S. to Rethink Chechnya*. [online]. 2013 [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://rendezvous.blogs.nytimes.com/2013/04/20/after-boston-and-tsarnaevs-russians-urge-u-s-to-rethink-chechnya/>
- 19) NOVINKY.CZ, ČTK. *Válka slov: USA vini Putina ze lži, fotky z Krymu ruská tvrzení zpochybňují*. [online]. 2014-03-06 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/329501-valka-slov-usa-vini-putina-ze-lzi-fotky-z-krymu-ruska-tvrzeni-zpochybnuji.html>
- 20) NOVINKY.CZ. *Západ má zájem o naplnění dohody ukrajinské opozice s Janukovyčem, tvrdí Lavrov*. [online]. 2014-03-05 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/329491-zapad-ma-zajem-o-naplneni-dohody-ukrajinske-opozice-s-janukovycem-tvrdi-lavrov.html>
- 21) *Records of Former Russian Agencies*. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/261.html#261.2>
- 22) Указ Президента Российской Федерации от 26.07.2008 г. № 1122. *Президент России* [online]. 2008 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z: <http://kremlin.ru/acts/bank/27827>
- 23) UNDERSTANDING THE WTO: THE ORGANIZATION: Members and Observers. WORLD TRADE ORGANIZATION. WTO [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
- 24) URBAN, Vladimir a Inesa SLAVUTINSKAJA. *Vzjalsa za Bush (Взялся за Бушу)*. Profil' (Профиль). 2001, 2001(24). [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.profile.ru/archive/item/42237>
- 25) ZGAGA, Blaz a Matej SURC. *Yugoslavia and the profits of doom*. [online]. 2003 [cit. 2013-05-30]. Dostupné z: <http://euobserver.com/foreign/114482>